

ГАЛУЗЕВИЙ БРИФ (ДРАФТ) «ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ»

Автори: Гліб Вишлінський, виконавчий директор Центру економічної стратегії; Дмитро Ливч, керівник аналітичного відділу, проектний менеджер "EasyBusiness"

1. Цілі реформ та основні досягнення за вересень 2019 – січень 2020 рр

Восени 2019 року Україна опинилася на порозі нового політичного циклу з новим Урядом, Парламентом та Главою держави, які представляють одну політичну силу. Попри досягнення України в економічних реформах протягом 2014–2019 рр. (очищення банківської системи, формування незалежного Національного банку України (НБУ), гнучкий обмінний курс та політика інфляційного таргетування), перед новою владою постало багато старих та нових економічних викликів, пов'язаних з коливаннями курсу гривні, запуском земельної реформи, стартом великої приватизації та подальшою співпрацею з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Програма дій нового Уряду та ухвалений проект бюджету на 2020 рік дає змогу виокремити основні напрямки економічної політики нового Кабінету Міністрів України (КМУ).

Земельна реформа є ключовою економічною реформою нового Уряду, що залишилася неухваленою після попередньої влади. Після майже двох десятиліть мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, який [є економічно недоцільним](#) та [порушує права людини](#), КМУ обрав земельну реформу одним з пріоритетів своєї діяльності. Законопроект № 2178-10, запропонований Комітетом ВРУ з аграрної та земельної політики як альтернатива урядовому, уже пройшов перше читання у Верховній Раді України (ВРУ). Попри зусилля противників реформи, є шанси, що ВРУ ухвалить його в другому читанні навесні 2020 року. Хоча цей законопроект пропонує модель ринку, яка не дасть максимального економічного

ефекту від реформи, він є результатом складного компромісу керівництва держави з противниками реформи та початковою точкою, що може покласти край подальшому збереженню мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення.

Багато нових урядових ініціатив ще не встигли реалізуватися повною мірою за такий короткий проміжок часу. Наприклад, з червня 2020 року запланований запуск трирічного бюджетування, що дасть змогу покращити планування державних видатків. Понад те, стартували інші проекти: Максимом Нефьодовим запущено «Нову митницю» як клієнтоорієнтовану службу; Фондом державного майна затверджено повний список об'єктів для приватизації; розпочато ліквідацію посередників на ринках нерухомості; запущено урядові кредитні програми для малого та середнього бізнесу тощо.

За результатами 2019 року українська гривня очолила список валют, які найбільше зміцнилися стосовно долару, згідно з даними «Thomson Reuters». Причиною таких показників в основному є продовження політики Міністерства фінансів України з розміщення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), а також сприятливі умови торгівлі (стабільні ціни на український експорт при зменшенні цін імпорту) і рекордний врожай та експорт зернових. Наприкінці січня 2020 року вперше за п'ять років здійснено емісію ОВДП зі строком сім років, що свідчить про збільшення довіри інвесторів до українського Уряду та зменшення боргового навантаження на бюджет. Водночас високий інтерес до українських боргових інструментів можна також пояснити найбільшою ставкою за державними облігаці-

ями в Європі, де в багатьох країнах дохідність державних цінних паперів стала від'ємною через низькі ризики. Окрім того, НБУ в січні 2020 року знизив облікову ставку до 11%, що свідчить про покращення макроекономічної ситуації в Україні.

2. Основні виклики під час реалізації реформи

Окремі економічні реформи, проведені в Україні протягом 2014–2019 рр., сьогодні опинилися під політичною загрозою. Під питанням політична незалежність НБУ, що зазнає тиску через націоналізований «ПриватБанк», який хочуть повернути колишні власники. Проблема банку та політичної незалежності НБУ особливо важлива, адже від неї залежить подальша співпраця України та МВФ. Ключовим варіантом розв'язання проблеми буде очікуване ухвалення Парламентом закону про заборону повернення банків колишнім власникам.

Земельна реформа стала однією із найбільш неоднозначних тем української політики. Обговорення та ухвалення земельного законодавства супроводжувалося протестними акціями та парламентським обструкціонізмом противників земельної реформи. Через законодавчий спам народних депутатів процес ухвалення законопроекту № 2178-10 уповільнився, очікується, що це станеться не раніше середини квітня 2020 року. Загалом земельна реформа супроводжувалася великою кількістю маніпуляцій, провокацій з боку опонентів, широкою поляризацією основних зацікавлених груп, що ще більш ускладнює розв'язання земельного питання та не сприяє конструктивній дискусії.

Процес приватизації державних підприємств та активів зіткнувся з низкою перепон. Серед них – свідоме доведення керівниками підприємств до банкрутства з метою уникнення приватизації, як у випадку з ДП «Енергосталь» у Харкові. Загалом українські підприємства, які планують приватизувати, не мають значної зацікавленості з боку потенційних інвесторів, що лише уповільнює процес приватизації.

Досі не вдалося позбавити бізнес тиску з боку силових структур. Попри те, що у вересні 2019 року Уряд ліквідував департамент захисту еко-

номіки Національної поліції, у Служби безпеки України досі зберігаються повноваження з розслідування економічних злочинів, що є одним із джерел тиску на бізнес. Розслідування економічних злочинів силовими структурами вже кілька років планується передати Службі фінансових розслідувань, однак станом на зараз законопроект про її створення так і не ухвалено.

3. Розуміння реформи та очікування громадян від її проведення

Непопулярність серед населення окремих економічних реформ є серйозним бар'єром та викликом для їх реалізації. Так, згідно з [даними опитування соціологічної групи «Рейтинг»](#), 73% респондентів на запитання «Як ви ставитеся до запровадження продажу земель сільськогосподарського призначення» відповіли «не підтримую». Економічні реформи мають низький запит з боку громадян, багато з яких поділяє популістичні ідеї та рішення, а це скорочує потенціал підтримки земельної реформи та інших пріоритетних питань. Окрім власне земельної реформи, [українці негативно ставляться до приватизації \(55 %\) та легалізації грального бізнесу \(49 %\)](#).

Натомість, згідно з опитуванням Центру економічної стратегії, українці більш схильні підтримувати популістичні політики, такі як державний контроль над цінами, зниження пенсійного віку, збільшення мінімальної зарплати, гарантоване працевлаштування тощо. Так, результати дослідження показали, що в середньому 84 % респондентів вважають, що впровадження популістичних реформ матиме позитивний вплив на добробут їхніх родин. Натомість [62 % вважають](#), що такий вплив матимуть корисні та реалістичні реформи (наприклад, живі гроші замість негрошових пільг та субсидій, перехід до накопичувальної пенсійної системи тощо).

Водночас залежно від формулювання питання думки громадян щодо тих чи інших питань різняться. Так, наприклад, [опитування](#) землевласників, проведене аналітичним центром "EasyBusiness", вказує на те, що більшість землевласників (92%) хотіли б мати право самостійно розпоряджатися своїм земельним активом.